

ONDERZOEK ARMOEDEVAL REKENKAMER ASSEN

Onderzoek naar de omvang en samenstelling van de doelgroep voor het minimabeleid en het gebruik van minimaregelingen in de gemeente Assen.

Colofon

Opdrachtgever

Rekenkamer Assen

Datum

September 2018

Auteurs

Anne-Wil Hak
Michelle Ellens

KWIZ

Stavangerweg 23 - 5
9723 JC Groningen
050 - 5252473
contact@kwiz.nl

Uitgave

Deze publicatie is een uitgave van KWIZ B.V.. Het overnemen van cijfers en / of teksten is toegestaan, mits de bron duidelijk wordt vermeld. Niets uit deze publicatie mag worden vervaelvoudigd en / of openbaar gemaakt worden in welke vorm dan ook zonder voorafgaande toestemming van KWIZ B.V..

Inhoudsopgave

Inleiding	2
1. Minimahuishoudens in Assen.....	3
1.1. Bevolkingssamenstelling Assen	3
1.2. Inkomensverdeling minimahuishoudens.....	3
2. Gebruik inkomensondersteunende voorzieningen.....	5
2.1. Regelingen voor het minimabeleid	5
2.2. Kwijtschelding	5
2.3. Bijzondere bijstand	5
2.4. Individuele inkomensvoet.....	6
2.5. Collectieve zorgverzekering.....	6
2.6. Meedoenpremie schoolgaande kinderen	7
2.7. Meedoenpremie re-integratie.....	7
2.8. Gebruik regelingen vergeleken.....	7
3. De inkomenseffecten.....	9
3.1. Lokale minimaregelingen.....	9
3.2. Huishoudens en inkomensgrenzen	11
3.2.1. Inkomsten.....	11
3.2.2. Uitgaven	12
3.2.3. Uitgangspunten	12
3.3. Vrije bestedingen	13
3.4. Maximale bijdrages Rijk en gemeente.....	15
3.5. Inkomenseffecten na werkaanvaarding vanuit uitkeringssituatie	17
4. Conclusies.....	20
4.1. Beantwoording centrale onderzoeksvraag	20
4.2. Gemeentelijk minimabeleid Assen heeft effect.....	21
4.3. Bereik regelingen is goed	21
4.4. Aanvullende Meedoen regeling voor huishoudens zonder kinderen	21
Bijlage 1. Inkomenseffect tabellen.....	22

Inleiding

Gemeenten hebben de zorgplicht om de leefsituatie en het toekomstperspectief van kwetsbare burgers die in armoede verkeren, te verbeteren. Daarnaast hebben zij de taak en het belang om prikkels te geven aan burgers om zoveel mogelijk zelfstandig in hun levensonderhoud te laten voorzien. De regering heeft extra middelen ter beschikking gesteld voor de intensivering van het armoede- en schuldenbeleid van de gemeenten. Een belangrijk onderwerp hierbij is tevens het voorkomen dat kinderen in gezinnen met armoede of schulden opgroeien.

Het armoedebelief is ook in de gemeente Assen een actueel thema. De Rekenkamercommissie Assen wil een technisch onderzoek laten uitvoeren naar de effecten van het landelijke en lokale beleid op de inkomens van de minima.

De centrale vraag waar de Rekenkamer graag antwoord op wil hebben is: leidt een stapeling van het gebruik van diverse regelingen tot een armoedeval, indien de betreffende burger betaald werk aanvaardt?

De rapportage geeft antwoord op de volgende vragen:

- Wat is de omvang en samenstelling van de (potentiële) doelgroep voor het minimabeleid?
- Welke typen huishoudens en inkomenscategorieën zijn hierbij te onderscheiden?
- Hoeveel kinderen groeien op in armoede?
- Hoe groot is het bereik van de verschillende minimaregelingen?
- Hoeveel geld houden minimahuishoudens per maand over (of komen zij tekort) voor het doen van vrije bestedingen?
- Wat zijn per huishoudtype de maximale bijdrages van de gemeente en van het Rijk?
- Wat zijn de financiële effecten op het inkomen van minimahuishoudens van zowel gemeentelijke regelingen als landelijke toeslagen?
- Is er bij een inkomensverhoging sprake van een armoedeval?

Actualiteit onderzoek

De gegevens over de omvang en samenstelling van de doelgroepen voor het minimabeleid geven de situatie per 1 januari 2018 weer. De gegevens over het gebruik van de meeste voorzieningen zijn gebaseerd op het totale gebruik in het jaar 2017. Het gaat om gemeentelijke regelingen en geen particuliere fondsen. Het kindpakket is medio 2017 ingevoerd en niet meegenomen met deze rapportage.

Leeswijzer

In het eerste hoofdstuk van deze rapportage wordt de doelgroep voor het minimabeleid in beeld gebracht. In het tweede hoofdstuk gaan we in op het gebruik van minimaregelingen. In hoofdstuk 3 geven we de bestedingsruimte weer die overblijft na het gebruik van deze voorzieningen en beschrijven we de inkomenseffecten die optreden na werkaanvaarding. In hoofdstuk 4 wordt een aantal conclusies gedaan. In bijlage 1 staan de inkomenseffect tabellen per huishoudtype.

1. Minimahuishoudens in Assen

In dit hoofdstuk beschrijven we de omvang en samenstelling van de groepen huishoudens met inkomens tot 120 procent van het wettelijke sociale minimum in de gemeente Assen¹.

1.1. Bevolkingssamenstelling Assen

Onderstaand geven we de belangrijkste kenmerken van de bevolkingspopulatie per 1 januari 2018 in de gemeente Assen weer.

Tabel 1.1.1 Aantal huishoudens en inwoners Assen

Categorie	
Aantal huishoudens	30.587
Aantal personen	67.555
Gemiddelde huishoudgrootte	2,2

In de gemeente Assen wonen 67.555 personen waarvan er 15.977 (24 procent) jonger zijn dan 18 jaar. In de gemeente wonen 30.587 huishoudens. De gemiddelde huishoudgrootte komt daarmee uit op 2,2 personen. Dit is vergelijkbaar met het landelijk gemiddelde van 2,16 personen per huishouden.

Huishoudtype

Naar huishoudtype zien we de volgende verdeling.

Tabel 1.1.2 Huishoudens naar type

Huishoudtype	Aantal	Aandeel	Aandeel landelijk
Alleenstaand	11.544	37,7%	37,6%
Alleenstaande ouder	2.422	7,9%	7,2%
Meerpersoons met kinderen	7.839	25,6%	26,2%
Meerpersoons zonder kinderen	8.782	28,8%	29,0%
Totaal	30.587	100%	100%

De huishoudsamenstelling in Assen is vergelijkbaar met de landelijke verdeling. Bijna 38 procent van de huishoudens is alleenstaand en ruim een derde is een huishouden met kinderen.

1.2. Inkomensverdeling minimahuishoudens

De volgende tabel geeft een overzicht van het actuele aantal en aandeel huishoudens, dat een inkomen heeft tot maximaal 130 procent van het wettelijke sociale minimum voor het betreffende huishoudtype.

Tabel 1.2.1 Huishoudens naar inkomen in Assen

Inkomen	Aantal	Aandeel
Inkomen tot 100% Wsm	3.070	10,0%
Inkomen 100 tot 110% Wsm	330	1,1%
Inkomen 110 tot 120% Wsm	300	1,0%
Inkomen 120 tot 130% Wsm	300	1,0%
Subtotaal tot 130%	4.000	13,1%
Overig	26.587	86,9%
Totaal	30.587	100%

¹ Alle bevolkings- en inkomensgegevens in deze rapportage zijn afkomstig van het CBS. De inkomensgegevens zijn gebaseerd op (RIO) inkomensgegevens die het CBS jaarlijks opstelt. Deze gegevens zijn door KWIZ bewerkt en gecorrigeerd voor de vermogensnormen van de Participatiewet.

Van alle huishoudens in de gemeente moet 10 procent rondkomen van een inkomen op bijstandsniveau. Dit zijn in totaal 3.070 huishoudens. In totaal hebben 3.700 huishoudens (12 procent) een inkomen tot 120 procent Wsm terwijl 4.000 huishoudens (13 procent) moeten rondkomen van een inkomen tot maximaal 130 procent Wsm.

Inkomensbron

Het inkomensondersteunend beleid van de gemeente Assen is primair gericht op de doelgroep van 3.700 huishoudens met een inkomen tot 120 procent Wsm; een aandeel van 12 procent. In deze inkomensgroep ziet de verdeling naar inkomensbron er als volgt uit.

Tabel 1.2.2 Inkomensbron minima, inkomen tot 120% Wsm

Inkomensbron	Aantal	Aandeel
Bijstand inkomen	2.010	54%
AOW inkomen	620	17%
Ander inkomen	1.070	29%
Totaal	3.700	100%

De doelgroep voor het lokale minimabeleid bestaat voor 54 procent uit bijstandsgerechtigden en voor 17 procent uit huishoudens met AOW en bijna een derde heeft een ander hoofinkomen bijvoorbeeld werk en of een combinatie van werk en uitkering.

Huishoudtype

Het volgende overzicht geeft het huishoudtype van de minimahuishoudens met inkomens tot 120 procent Wsm weer.

Tabel 1.2.3 Huishoudtype minima, inkomen tot 120% Wsm

Huishoudtype	Aantal	Aandeel
Alleenstaand	2.183	59%
Eénouder gezin	629	17%
Meerpersoons met kinderen	481	13%
Meerpersoons zonder kinderen	407	11%
Totaal	3.700	100%

Alleenstaanden vormen met 59 procent de grootste groep minimahuishoudens in Assen. Een derde van de minimahuishoudens zijn huishoudens met kinderen, dat zijn in totaal 1.110 huishoudens. Meer dan een kwart van alle eenoudergezinnen komt rond van een minimum inkomen. Ook in andere gemeenten waar KWIZ onderzoek doet vormen alleenstaanden de grootste groep binnen de minimapopulatie.

Kinderen

Van alle 15.977 opgroeiende jongeren in de leeftijd tot 18 jaar in Assen wonen er 2.109 in een huishouden met een inkomen tot maximaal 120 procent van het wettelijke sociale minimum. Dit is 13 procent.

Tabel 1.2.4 Aantal kinderen naar leeftijd, inkomen tot 120% Wsm

Leeftijd	Aantal	Aandeel
0-4 jaar	420	20%
4-18 jaar	1.680	80%
Totaal	2.109	100%

2. Gebruik inkomensondersteunende voorzieningen

Inwoners van de gemeente Assen met een laag inkomen kunnen een beroep doen op diverse voorzieningen om hun lasten te verlichten of het maatschappelijk participeren te versterken. In dit hoofdstuk gaan we nader in op het gebruik en bereik onder de doelgroep van deze regelingen.

2.1. Regelingen voor het minimabeleid

In dit hoofdstuk beschrijven we de inkomensondersteunende voorzieningen die lokaal worden uitgevoerd. Deze voorzieningen hebben inkomensgrenzen die zijn afgeleid van het wettelijke sociale minimum dat voor ieder huishoudtype geldt. De volgende tabel geeft de huidige inkomensgrenzen voor deze regelingen weer.

Tabel 2.1.1 Inkomensgrenzen regelingen en omvang doelgroep

Categorie	Inkomensgrens	Doelgroep	Regelgeving
Kwijtschelding	100% Wsm	3.070 huishoudens	Landelijk/gemeentelijk
Bijzondere bijstand	120% Wsm	3.700 huishoudens	Landelijk/gemeentelijk
Individuele inkomenstoelage	120% Wsm	1.850 huishoudens ²	Landelijk/gemeentelijk
Collectieve zorgverzekering	120% Wsm	3.700 huishoudens	Gemeentelijk
Meedoenpremie schoolgaande kinderen	120% Wsm	1.680 kinderen	Gemeentelijk
Meedoenpremie re-integratie	100% Wsm	n.b.	Gemeentelijk
Witgoedregeling	120% Wsm	3.700 huishoudens	Gemeentelijk

Onder de landelijke voorzieningen voor het minimabeleid vallen de kwijtschelding van lokale heffingen, de bijzondere bijstand en de individuele inkomenstoelage. Voor elk van deze voorzieningen kunnen, binnen bepaalde grenzen lokale uitvoeringsregels gelden. In Assen kunnen minima, naast de landelijke voorzieningen, ook gebruik maken van vier lokale regelingen.

2.2. Kwijtschelding

In Assen kunnen huishoudens met een laag inkomen kwijtschelding aanvragen voor de onroerende zaakbelasting, afvalstoffenheffing en rioolrecht. De doelgroep bestaat uit huishoudens met een inkomen tot maximaal 100 procent van het voor dat huishoudtype geldende sociale minimum.

Tabel 2.2.1 Bereik kwijtschelding

Categorie	
Doelgroep	3.070
Gebruik	2.453
Percentage bereik	80%

Er zijn 3.070 huishoudens die gebruik zouden kunnen maken van de kwijtschelding van lokale heffingen. Er zijn 2.453 huishoudens die in 2017 gebruik hebben gemaakt van deze regeling. Dit is een bereik van 80 procent. Uit cijfers van onderzoeken van KWIZ blijkt dat het gemiddelde bereik tussen de 70 en 80 procent is.

2.3. Bijzondere bijstand

Het bijzondere bijstandsbeleid van de gemeente Assen is erop gericht om mensen die bijzondere noodzakelijke kosten hebben en deze niet zelf kunnen betalen, te ondersteunen. De gemeente beoordeelt bij iedere aanvraag of er sprake is van bijzondere omstandigheden.

² Voor de berekening van de doelgroep doen we de aanname dat 55 procent langer dan 3 jaar een minimum inkomen heeft (op basis van ervaringscijfers van KWIZ).

De primaire doelgroep bestaat uit 3.700 huishoudens met inkomens tot 120 procent van de bijstandsnorm³.

Tabel 2.3.1 Bereik bijzondere bijstand

Categorie	
Doelgroep	3.700
Gebruik	853
Percentage bereik	23%

In 2017 hebben 853 huishoudens gebruik gemaakt van de individuele bijzondere bijstand. Daarmee komt het bereik van de bijzondere bijstand uit op 23 procent. Voor deze regeling geldt dat een bereik van 25 tot 35 procent op jaarbasis gangbaar is. Hoe meer (maatwerk) regelingen een gemeente heeft hoe minder gebruik er is van de bijzondere bijstand.

2.4. Individuele inkomenstoelage

In Assen behoort iedereen tussen de 21 jaar en de pensioengerechtigde leeftijd, die gedurende drie jaar een inkomen heeft tot maximaal 120 procent van de bijstandsnorm en geen zicht hebben op inkomensverbetering tot de doelgroep. In totaal behoren 1.850 huishoudens tot de groep die qua leeftijd en inkomen recht heeft op deze voorziening. De doelgroep is ruim genomen omdat niet van iedereen bekend is of er perspectief is op inkomensverbetering.

Tabel 2.4.1 Bereik individuele inkomenstoelage

Categorie	
Doelgroep	1.850
Gebruik	1.164
Percentage bereik	63%

In 2017 hebben 1.164 huishoudens gebruik gemaakt van de individuele inkomenstoelage. Afgezet tegen de groep die drie jaar een inkomen tot 120 procent Wsm heeft is dit een bereik van 63 procent. Het bereik ligt iets hoger dan de 60 procent bij veel andere gemeenten.

2.5. Collectieve zorgverzekering

Tot de doelgroep voor de collectieve zorgverzekering behoren alle 3.700 huishoudens met een inkomen tot maximaal 120 procent Wsm en een vermogen binnen de bijstandsnormen.

Tabel 2.5.1 Bereik collectieve zorgverzekering

Categorie	
Doelgroep	3.700
Gebruik	2.433
Percentage bereik	66%

Op dit moment maken 2.896 hoofdverzekerden gebruik van deze regeling. Met elkaar vormen deze personen 2.433 huishoudens⁴. Dit komt neer op een bereik van 66 procent. Het bereik van de zorgverzekering ligt landelijk gezien tussen de 30 en 40 procent van de doelgroep. Het gebruik in Assen ligt daarmee verhoudingsgewijs zeer hoog.

³ Tot deze inkomensgrens wordt geen draagkracht berekend. Boven de inkomensgrens van 120 procent Wsm wordt afhankelijk van de kostensoort een draagkracht tot 35 procent van het meerkomen gehanteerd.

⁴ In de minimahuishoudens in Assen wonen gemiddeld 1,25 volwassen personen per economische eenheid.

2.6. Meedoenpremie schoolgaande kinderen

Voor ouders van kinderen in de leeftijd van 4 tot 18 jaar die naar het basisonderwijs of voortgezet onderwijs gaan, is er een meedoenpremie. Hiermee kunnen de kinderen mee doen aan culturele activiteiten of ze kunnen lid worden van een vereniging, zoals een sportclub. De hoogte van de meedoenpremie bedraagt € 210 per kind, per schooljaar in het basisonderwijs en € 300 per kind, per schooljaar in het voortgezet onderwijs. De doelgroep bestaat uit 1.680 kinderen met inkomens tot maximaal 120 procent Wsm.

Tabel 2.6.1 Bereik meedoenregeling schoolgaande kinderen

Categorie	
Doelgroep	1.680
Gebruik	1.021
Percentage bereik	61%

In 2017 hebben 1.021 kinderen gebruik gemaakt van deze regeling. Daarmee ligt het bereik op 61 procent. Bij andere gemeenten is het bereik van een regeling voor schoolgaande kinderen ongeveer 50 tot 60 procent.

Naast de meedoenpremie heeft de gemeente Assen sinds november 2017 het kindpakket in gebruik genomen. Dit is een pakket van de samenwerkende partijen Humanitas, Stichting Leergeld, het Jeugdsportfonds & Jeugdcultuurfonds, stichting jarige Job en Nationaal fonds kinderschuld. De regeling is bedoeld voor huishoudens met kinderen. Voor de meeste vergoedingen is de inkomensgrens tot 120 procent Wsm, maar in sommige gevallen hoger of lager. Huishoudens met kinderen kunnen een vergoeding aanvragen voor spullen voor school, een verjaardagsfeestje, een fiets, sport, cultuur, schoolreisje etc.... Aangezien deze rapportage eind 2017 is geschreven is het kindpakket niet meegenomen.

2.7. Meedoenpremie re-integratie

Minima die een bijstandsuitkering ontvangen, kunnen in aanmerking komen voor een re-integratietraject. Wanneer (tussentijdse) resultaten worden behaald, ontvangen zij een meedoenpremie van € 200 (2 keer € 100). Omdat dit een maatwerk voorziening is, kunnen we de doelgroep niet vaststellen, wel kunnen we het gebruik weergeven.

Tabel 2.7.1 Bereik meedoenregeling re-integratie

Categorie	
Doelgroep	n.b.
Gebruik	566

In 2017 hebben 566 inwoners gebruik gemaakt van deze regeling.

2.8. Gebruik regelingen vergeleken

De volgende tabel bevat een overzicht van het bereik van inkomensondersteunende voorzieningen in een aantal vergelijkbare gemeenten qua grootte en kenmerken waar KWIZ onderzoek heeft gedaan. Omdat de uitvoering van de regelingen van gemeente tot gemeente op onderdelen verschilt, mogen de gepresenteerde gemeentelijke percentages **niet** als absoluut worden beschouwd.

Tabel 2.8.1 Vergelijking bereik regelingen op gemeentelijk niveau

	Assen	Middelburg	Den Helder	Capelle a/d IJssel
Aandeel minima tot 120%	12%	12%	17%	13%
Kwijtschelding	80%	71%	89%	74%
Individuele inkomenstoeslag	63%	78%	48%	31%
Zorgverzekering	66%	49%	38%	34%
Regeling kinderen	61%	44%	66%	33%

De tabel laat zien dat er verschillen tussen de gemeenten zijn. Het bereik van de regelingen is in Assen erg hoog in vergelijking met de andere gemeenten.

3. De inkomenseffecten

In dit hoofdstuk beschrijven we de methodiek om de effecten van lokale en landelijke voorzieningen te meten op het inkomen van huishoudens in de gemeente Assen in 2018. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen negen huishoudentypen en vijf inkomensgroepen. We starten met een overzicht en een korte toelichting op de verschillende inkomensondersteunende regelingen die de gemeente Assen kent.

3.1. Lokale minimaregelingen

Het minimabeleid bestaat uit landelijke en gemeentelijke regelingen. Landelijke regelingen zijn bijvoorbeeld de kinderbijslag en de huur- en zorgtoeslag. Daarnaast is er lokaal beleid mogelijk op drie onderdelen:

1. Individuele inkomenstoelage;
2. Individuele bijzondere bijstand;
3. Minimaregelingen: verschillende bijdrageregelingen, participatie bevorderende regelingen, collectieve zorgverzekering, kwijschelding lokale heffingen.

Onderstaand beschrijven we de regelingen waar mensen met een laag inkomen in 2018 in Assen gebruik van kunnen maken. Daarbij wordt de inkomensgrens ten opzichte van het Wettelijk sociaal minimum (Wsm) per regeling aangegeven evenals het maximale bedrag dat huishoudens kunnen ontvangen. We beginnen met de wettelijk verplichte regelingen.

Tabel 3.1.1 Beschrijving wettelijke regelingen minimabeleid gemeente Assen

Omschrijving	Inkomensgrens t.o.v. Wsm	(maximaal) bedrag
Kwijschelding lokale heffingen		
Kwijschelding van gemeentelijke afvalstoffenheffing, rioolafvoerrechten en waterschapsbelasting.	Tot 100 % Wsm.	-
Bijzondere bijstand		
Vergoeding van bijzondere en noodzakelijke extra kosten.	Tot 120 % Wsm	-
Individuele inkomenstoelage		
Extra inkomensondersteuning voor mensen die langdurig minima zijn en geen uitzicht hebben op werk. Bedoeld voor mensen tussen de 21 jaar en de AOW-gerechtigde leeftijd.	Minimaal 3 jaar tot 120 % Wsm	Alleenstaande: € 349 per kalenderjaar. Alleenstaande ouder: € 447 per kalenderjaar. Meerpersoonshuishouden: € 498 per kalenderjaar.

Naast deze verplichte regelingen kunnen minima in de gemeente Assen van de volgende lokale regelingen gebruikmaken.

Tabel 3.1.2 Beschrijving lokale regelingen minimabeleid gemeente Assen

Omschrijving	Inkomensgrens t.o.v. Wsm	(maximaal) bedrag
Collectieve zorgverzekering		
Minima kunnen gebruikmaken van de aanvullende collectieve zorgverzekering die de gemeente in samenwerking met Zilveren Kruis en Menzis aanbiedt.	Tot 120 % Wsm.	Pakket Menzis Basis, incl aanvullend, met verzekering eigen risico: € 140,47 i.p.v. € 184,52. Pakket Zilveren Kruis incl aanvullend, met verzekering eigen risico: € 143,66 i.p.v. € 175,85.
Regeling Meedoenpremie schoolgaande kinderen		
Kinderen tot 18 jaar in het basisonderwijs of voortgezet onderwijs kunnen gebruikmaken van de meedoenpremie.	Tot 120% Wsm.	€ 210 per kind, per schooljaar in het basisonderwijs. € 300 per kind, per schooljaar in het voortgezet onderwijs.
Regeling Meedoenpremie re-integratie		
Minima met een bijstandsuitkering, kunnen in aanmerking komen voor een re-integratietraject. Wanneer gemaakte afspraken over (tussentijdse) resultaten worden nagekomen, krijgen zij een meedoenpremie.	Tot 100% Wsm.	€ 200 per jaar (2 keer € 100).
Witgoedregeling		
Minima kunnen in aanmerking komen voor de vervanging van witgoedapparaten. Witgoedapparaat is minimaal 5 jaar oud en kan niet meer worden gerepareerd.	Minimaal 3 jaar een inkomen tot 120% Wsm.	Wasmachine € 269; Koelkast € 170; Kookplaat € 145; Stofzuiger € 62.
Kindpakket Assen		
Huishoudens met kinderen in de leeftijd tot 21 jaar kunnen een aanvraag doen voor de kosten van schoolspullen, verjaardagsfeest, laptop, sportvereniging etc. Het is een samenwerkingsverband van Leergeld, Jeugdsportfonds & Jeugdcultuurfonds en Humanitas.	Varieert van 120 % Wsm tot hoger. Hangt af van de organisatie.	Sommige organisaties hebben een vast bedrag, bij sommigen is het maatwerk.

3.2. Huishoudens en inkomensgrenzen

In deze rapportage wordt voor een aantal huishoudtypen de inkomenseffecten berekend. Het gaat om de volgende huishoudens:

- Alleenstaande, jonger dan de AOW-gerechtigde leeftijd;
- Alleenstaande ouder, jonger dan de AOW-gerechtigde leeftijd, met twee kinderen (5 en 8 jaar);
- Alleenstaande ouder, jonger dan de AOW-gerechtigde leeftijd, met twee kinderen (13 en 15 jaar);
- Meerpersoonshuishoudens, niet AOW-gerechtigd, zonder kinderen (twee volwassenen);
- Meerpersoonshuishoudens, niet AOW-gerechtigd, met twee kinderen (5 en 8 jaar);
- Meerpersoonshuishoudens, niet AOW-gerechtigd, met twee kinderen (13 en 15 jaar);
- Alleenstaande, AOW-gerechtigd;
- Meerpersoonshuishoudens, AOW-gerechtigd (twee volwassenen);
- Alleenstaande, AOW-gerechtigd met een zorgvraag.

We brengen de inkomenseffecten van de regelingen in beeld voor huishoudens met inkomens tot 100, 110, 120 en 130 procent Wsm. Daarvoor wordt uitgegaan van gegevens van 2018.

We maken onderscheid tussen kortdurende en langdurige minimahuishoudens. Bij de langdurige minima gaan we er vanuit dat deze drie jaar of langer een inkomen hebben tot 100 procent Wsm.

3.2.1. Inkomsten

Voor de inkomsten wordt onderscheid gemaakt in landelijke regelingen en gemeentelijke ondersteuning. We maken onderscheid in:

- Netto-inkomen, vakantietoeslag;
- Landelijke regelingen: huur- en zorgtoeslag, kinderbijslag en het kindgebonden budget;
- Gemeentelijke regelingen:
 - kwijtschelding van de afvalstoffenheffing, rioolheffing en waterschapsbelasting;
 - de gemeentelijke korting op de collectieve zorgverzekering (€ 44,05)⁵;
 - de individuele inkomenstoelage;
 - regeling Meedoenpremie schoolgaande kinderen;
 - regeling Meedoenpremie re-integratie;
 - witgoedregeling (€ 11 per maand, gemiddeld bedrag van de vergoedingen)

Bijzondere bijstand is niet opgenomen omdat deze vorm van bijstand wordt verstrekt voor noodzakelijke onvermijdbare individuele uitgaven. Dit kan dus per huishouden erg verschillend zijn.

Bij de berekening van de inkomenseffecten wordt er vanuit gegaan dat een huishouden gebruik maakt van alle regelingen en de maximale bedragen per regeling ontvangt.

Kindpakket wordt niet meegenomen, deze regeling is in november 2017 van start gegaan. Omdat er verschillende variaties zijn in inkomensgrenzen en bedragen is het nu nog niet vast te stellen hoe hoog het gemiddelde bedrag is.

⁵ We gaan uit van deelname aan het pakket van Zilveren Kruis, omdat dit het meest gebruikte pakket onder de doelgroep is. Overigens is het financiële verschil met het pakket van de Zilveren Kruis minimaal.

3.2.2. Uitgaven

Inhoudelijk gezien worden er drie soorten uitgaven onderscheiden:

- Vaste lasten. Dit zijn uitgaven die regelmatig terugkomen. Er ligt meestal een contract aan ten grondslag. Voorbeelden zijn huur⁶, energiekosten⁷; en verzekeringen;
- Reserveringsuitgaven. Dit zijn uitgaven die niet regelmatig voorkomen en waarvan de hoogte vooraf niet bekend is. Er moet in principe een bedrag voor gereserveerd worden. Voorbeelden zijn kosten voor inventaris en kleding;
- Huishoudelijke uitgaven. Dit zijn terugkerende uitgaven aan voeding, persoonlijke verzorging en dergelijke.

Voor de uitgaven is, waar mogelijk uitgegaan van lokale tarieven. Voorbeelden hiervan zijn de huur, energiekosten, water en de lokale heffingen. De andere bedragen zijn gebaseerd op landelijke berekeningen van het Nibud. De normbedragen voor de kosten per type huishouden staan in het tabellenoverzicht in de bijlage van dit rapport vermeld. We willen benadrukken dat het bij alle posten gaat om de basale uitgaven en dat de normbedragen gemiddelden betreffen. Het is mogelijk dat een huishouden maandelijks minder uitgeeft dan de normbedragen waarmee in deze rapportage wordt gerekend, bijvoorbeeld omdat het huishouden minder geld per maand reserveert voor onregelmatige uitgaven.

Het bedrag dat overblijft is vrij besteedbaar en kan worden uitgeven aan bijvoorbeeld een lidmaatschap voor een (sport)vereniging of de bibliotheek, sociale en recreatieve activiteiten of aan zakgeld voor kinderen. Voor deze vrije bestedingen hanteert het Nibud per huishoudtype eveneens een normbedrag. Deze zijn als extra rij in de tabellen in de bijlage opgenomen.

3.2.3. Uitgangspunten

Voor de inkomsten en uitgaven van de huishoudens doen we de volgende aannames:

- Voor alleenstaande ouders nemen we aan dat iemand met een inkomen gelijk aan de bijstandsnorm niet werkt of in een traject zitten waarbij de kinderopvang wordt vergoed. Voor alleenstaande ouders met een hoger inkomen gaan we uit van 40 uur buitenschoolse opvang per maand voor het jongste kind tegen een tarief van € 7,00;
- In een meerpersoonshuishouden met twee kinderen en een inkomen tussen de 100 en 130 procent Wsm werkt slechts één van beide partners. Anders is het huishoudinkomen hoger. Daarom gaan we er vanuit dat deze huishoudens geen kinderopvang nodig hebben omdat één van beide partners thuis is voor de kinderen.
- De meedoenregeling re-integratie wordt alleen meegenomen bij kortdurende minima met een bijstandsuitkering. Wij gaan er vanuit dat zij een arbeidsperspectief hebben. Voor langdurige minima is deze arbeidsperspectief er niet of nihil. Deze minima ontvangen een individuele inkomenstoelage;
- We gaan ervanuit dat iedereen in een huurwoning woont;
- We nemen aan dat de huishoudens van alle regelingen gebruikmaken met het maximale bedrag.

Specifiek doen we voor het huishoudtype alleenstaande oudere met zorgvraag de volgende aannames:

- Bij een alleenstaande oudere met een zorgvraag gaan we er van uit dat zij gebruik maken van het collectieve vervoer. Wij nemen aan dat zij vier keer per jaar naar het ziekenhuis gaan voor een afspraak en dat zij één keer per week voor een korte afstand het collectieve vervoer gebruiken. In Assen is er een ziekenhuis, dus we gaan er van uit dat een enkele rit 10 kilometer is. Er geldt een instaptarief van € 0,89 en vervolgens

⁶ We gaan uit van € 520 kale huur per maand voor een alleenstaande en € 570 kale huur per maand voor een meerpersoonshuishouden. Deze bedragen zijn gebaseerd op huurtoeslaggegevens van de Rijksoverheid over de gemeente Assen.

⁷ Kosten gas en elektriciteit zijn gebaseerd op tarieven van Essent (stroom en gas 3 jaar zeker), de kosten voor water op de tarieven van watermaatschappij Drenthe (WMD). Heffingskortingen zijn in de maandprijs verrekend. Gegevens over het gemiddelde gebruik per huishoudtype zijn afkomstig van het Nibud.

€ 0,157 per kilometer. Een enkele rit naar het ziekenhuis kost: € 2,46. Per ziekenhuisbezoek kost het collectief vervoer € 4,92. Voor de korte wekelijkse rit gaan we er van uit dat een enkele rit 5 kilometer is. Dit komt neer op een bedrag van € 87,10 op jaarbasis. We komen dan op € 9 extra vervoerskosten per maand in vergelijking met een alleenstaande met een AOW gerechtigde leeftijd;

- We gaan er vanuit dat een alleenstaande oudere met een zorgvraag medicijnkosten heeft die niet worden vergoed, we hebben hier een bedrag van € 22 per maand voor opgenomen;
- We nemen aan dat een alleenstaande oudere met een zorgvraag gebruik maakt van Wmo-voorzieningen, zoals een rolstoel, één keer per week begeleiding en dagbesteding. Hier betaalt men een eigen bijdrage. Tevens wordt de vergoeding eigen bijdrage door de collectieve zorgverzekering vergoed tot een bedrag van € 300. Dit wordt met elkaar verrekend, mocht het bedrag boven € 300 uitkomen, dan wordt dit bedrag opgenomen in de begroting;
- We gaan ervan uit dat een alleenstaande oudere met een zorgvraag gebruikmaakt van huishoudelijke hulp. De aanname is dat er gemiddeld drie uur per week aan huishoudelijke hulp wordt ingezet. Dit is tegen een tarief van € 19,28. Echter de gemeente vergoedt € 10 per uur. Het resterende bedrag wordt opgenomen in de begroting.

3.3. Vrije bestedingen

De volgende tabel laat het vrij te besteden bedrag per huishoudtype zien. Daarbij wordt onderscheid gemaakt in het bedrag dat overblijft zonder het gebruik van gemeentelijke regelingen ('exclusief gemeente') en het bedrag dat overblijft met het gebruik van alle regelingen ('inclusief gemeente').

Het bedrag dat huishoudens nodig hebben voor, of zullen uitgeven aan vrije bestedingen verschilt per huishoudtype. Een gezin met kinderen zal daar meer aan (willen) uitgeven dan een alleenstaande. In bijlage 1 staat per huishoudtype het normbedrag voor vrije bestedingen. Uiteraard zal iemand die nauwelijks geld meer over heeft, dat niet per se daaraan besteden.

Tabel 3.3.1 Vrij besteedbaar bedrag per maand per huishoudtype

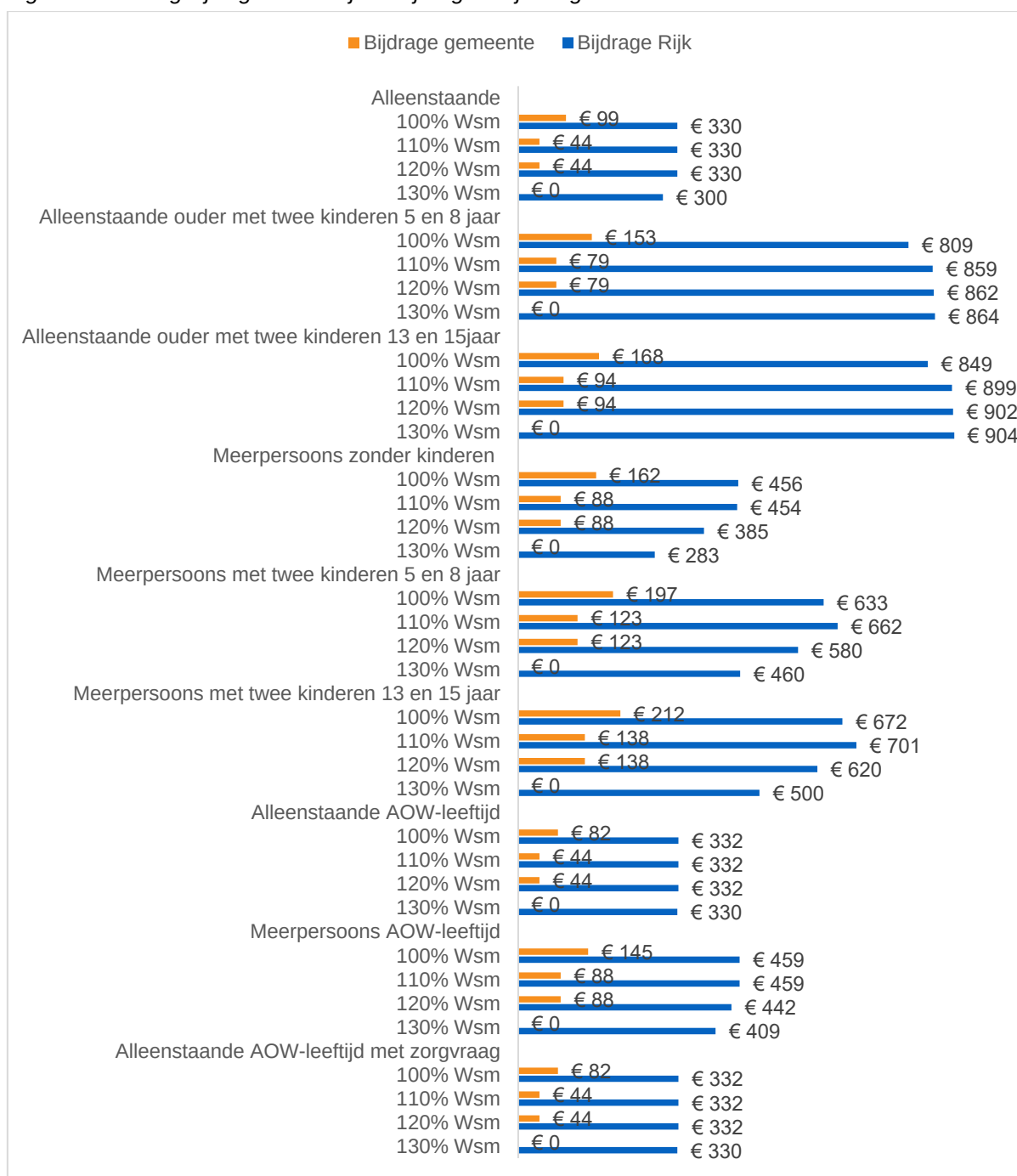
Huishoudtype	100% Wsm	110% Wsm	120% Wsm	130% Wsm	> 3 jaar 100% Wsm
Alleenstaande					
Exclusief gemeente	28	127	226	296	11
Inclusief gemeente	127	171	270	296	150
Alleenstaande ouder, 2 kinderen (5 en 8 jaar)					
Exclusief gemeente	281	396	498	599	265
Inclusief gemeente	434	475	577	599	465
Alleenstaande ouder, 2 kinderen (13 en 15 jaar)					
Exclusief gemeente	46	145	244	344	29
Inclusief gemeente	214	239	338	344	245
Meerpersoons, zonder kinderen					
Exclusief gemeente	-30	110	183	223	-46
Inclusief gemeente	132	198	271	223	168
Meerpersoons, 2 kinderen (5 en 8 jaar)					
Exclusief gemeente	94	265	325	346	77
Inclusief gemeente	291	388	448	346	326
Meerpersoons, 2 kinderen (13 en 15 jaar)					
Exclusief gemeente	-122	16	77	344	-150
Inclusief gemeente	89	155	215	344	114
Alleenstaande (AOW-leeftijd)					
Exclusief gemeente	143	255	366	476	143
Inclusief gemeente	226	299	410	476	237
Meerpersoons (AOW-leeftijd)					
Exclusief gemeente	71	223	359	479	71
Inclusief gemeente	216	311	447	479	227
Alleenstaande (AOW-leeftijd) met zorgvraag					
Exclusief gemeente	-33	79	190	293	-33
Inclusief gemeente	50	123	234	293	60

- Alle huishoudens houden, mits ze gebruikmaken van de gemeentelijke regelingen, maandelijks geld over dat ze vrij kunnen besteden.
- Huishoudens met kinderen houden maandelijks het meeste geld over voor vrije bestedingen. Het bedrag dat maandelijks overblijft verschilt aanzienlijk tussen de minimahuishoudens. Onder huishoudens met een inkomen tot 110 procent Wsm zien we bijvoorbeeld dat een meerpersoonshuishouden met twee jonge kinderen elke maand € 388 overhoudt. Terwijl een alleenstaande ouder met twee jonge kinderen van dezelfde leeftijd maandelijks € 475 vrij te besteden heeft en een alleenstaande € 171.
- De gemeentelijke minimaregelingen zorgen voor meer vrije bestedingsruimte, met name bij huishoudens met kinderen.
- Langdurige minima die niet AOW-gerechtigd zijn (de meest rechtse kolom in de tabel), houden maandelijks meer geld over om vrij te kunnen besteden omdat zij recht hebben op de individuele inkomenstoelage.
- AOW-gerechtigde huishoudens met een zorgvraag houden minder geld over dan de alleenstaande AOW-huishoudens zonder zorgvraag.
- Meerpersoons huishoudens gaan er relatief op achteruit als zij naar een inkomen gaan van 130 procent.

3.4. Maximale bijdrages Rijk en gemeente

Mensen met een laag inkomen hebben naast gemeentelijke regelingen ook recht op diverse toeslagen van het Rijk. De hoogte van de toeslagen hangt af van het huishoudtype en het huishoudinkomen. De volgende figuur brengt de maximale bijdrages waar men maandelijks recht op heeft in beeld. We maken onderscheid tussen de bijdrage vanuit de gemeentelijke regelingen en de bijdrage vanuit het Rijk. Het bedrag dat huishoudens nodig hebben voor, of zullen uitgeven aan vrije bestedingen verschilt per huishoudtype. Een gezin met kinderen zal daar meer aan (willen) uitgeven dan een alleenstaande. In bijlage 1 staat per huishoudtype het normbedrag voor vrije bestedingen.

Figuur 3.4.1 Vergelijking maandelijkse bijdrages Rijk en gemeente

Het bedrag dat huishoudens aan landelijke toeslagen kunnen ontvangen is veel hoger dan het bedrag van de gemeentelijke minimaregelingen. Per huishoudtype verschilt het in welke mate de toeslagen teruglopen indien men een hoger inkomen krijgt. Bij meerpersoonshuishoudens loopt dit bedrag sneller terug dan bij andere huishoudens.

Alleenstaande ouders houden juist langer dan andere huishoudens recht op eenzelfde bedrag aan toeslagen vanuit het Rijk. Een alleenstaande ouder met een inkomen tot 130 procent Wsm ontvangt net zoveel aan huur- en zorgtoeslag als een alleenstaande ouder met een inkomen tot 100 procent Wsm (beide € 280). Daarnaast heeft een alleenstaande ouder die werkt recht op heffingskortingen.

3.5. Inkomenseffecten na werkaanvaarding vanuit uitkeringssituatie

Zoals in de vorige paragraaf in beeld is gebracht, kan een hoger inkomen ten koste gaan van bijvoorbeeld de hoogte van de huur- en zorgtoeslag. Daarnaast kan een huishouden het recht op gemeentelijke minimaregelingen verliezen. Hierdoor gaat een huishouden er bij een inkomensstijging per saldo niet, of slechts in beperkte mate op vooruit. Dit wordt ook wel de armoedeval genoemd. Omdat AOW-gerechtigden niet meer zullen gaan werken laten we deze groep hier buiten beschouwing. Onderstaande figuur laat het effect van werkaanvaarding zien voor minima die korter dan drie jaar een minimuminkomen hebben.

Tabel 3.5.1 Vergelijking maandelijkse inkomenspositie in euro's

Huishoudtype	Netto inkomen, inclusief VT	Bijdrage Rijk	Bijdrage gemeente	Totaal inkomen	Vershil tov 100% Wsm (€)	Vershil tov 100% Wsm (%)
Alleenstaande						
100% Wsm	992	330	99	1.421		
110% Wsm	1.091	330	44	1.465	+ 44	+ 3%
120% Wsm	1.190	330	44	1.564	+ 143	+ 10%
130% Wsm	1.290	300	0	1.590	+ 168	+ 12%
Alleenstaande ouder, 2 kinderen (5 en 8 jaar)						
100% Wsm	992	809	153	1.954		
110% Wsm	1.091	859	79	2.029	+ 76	+ 4%
120% Wsm	1.190	862	79	2.131	+ 177	+ 9%
130% Wsm	1.290	864	0	2.154	+ 200	+ 10%
Alleenstaande ouder, 2 kinderen (13 en 15 jaar)						
100% Wsm	992	849	168	2.009		
110% Wsm	1.091	899	94	2.084	+ 76	+ 4%
120% Wsm	1.190	902	94	2.186	+ 177	+ 9%
130% Wsm	1.290	904	0	2.194	+ 185	+ 9%
Meerpersoons zonder kinderen						
100% Wsm	1.417	456	162	2.035		
110% Wsm	1.559	454	88	2.101	+ 66	+ 3%
120% Wsm	1.700	385	88	2.174	+ 139	+ 7%
130% Wsm	1.842	283	0	2.125	+ 90	+ 4%
Meerpersoons, 2 kinderen (5 en 8 jaar)						
100% Wsm	1.417	633	197	2.247		
110% Wsm	1.559	662	123	2.344	+ 97	+ 4%
120% Wsm	1.700	580	123	2.404	+ 157	+ 7%
130% Wsm	1.842	460	0	2.302	+ 55	+ 2%
Meerpersoons, 2 kinderen (13 en 15 jaar)						
100% Wsm	1.417	672	212	2.301		
110% Wsm	1.559	701	138	2.398	+ 97	+ 4%
120% Wsm	1.700	620	138	2.459	+ 158	+ 7%
130% Wsm	1.842	500	0	2.342	+ 41	+ 2%

Voorbeeld Casus tabel 3.5.1

Piet is alleenstaand en krijgt een bijstandsuitkering, wat neerkomt op een netto-inkomen van € 992 per maand (100 procent Wsm), dit is inclusief vakantietoeslag. Hij heeft daarbij recht op een bijdrage van het Rijk, dit is per maand € 330. Deze bijdrage bestaat uit huurtoeslag en zorgtoeslag. Tot slot kan Piet rekenen op een financiële bijdrage vanuit de gemeente. Dit bestaat uit de kwijtschelding voor gemeentelijke belastingen, korting op de collectieve zorgverzekering en meedoenpremie re-integratie. Samen komt dit neer op € 99 per maand. In totaal heeft Piet een inkomen van € 1.421 per maand.

Als Piet werk krijgt tegen een inkomen tot 110 procent Wsm, dan stijgt zijn netto-inkomen (inclusief vakantietoeslag) naar € 1.091 per maand. Hij houdt recht op huurtoeslag en zorgtoeslag en deze bedragen blijven onveranderd, dus € 330 per maand. Het recht op minimaregelingen komt deels te vervallen. Piet heeft alleen nog recht op de korting op de collectieve zorgverzekering, € 44 per maand. Het totaal inkomen van Piet is bij een inkomen tot 110 procent Wsm € 1.465. Dit is een stijging van € 44 (3 procent) ten opzichte van zijn totaal inkomen tot 100 procent Wsm.

Wanneer Piet tegen een inkomen van 120 procent Wsm gaat werken, stijgt zijn netto-inkomen inclusief vakantiegeld naar € 1.190 per maand. De bijdrage van het Rijk blijft € 330 en de bijdrage van de gemeente is € 44 per maand. Dit betreft alleen de korting op de collectieve zorgverzekering. Het totale inkomen van Piet is € 1.564 per maand. Dit is € 143 (10 procent) meer dan wanneer Piet een inkomen tot 100 procent Wsm heeft.

Tot slot als Piet gaat werken tegen een inkomen van 130 procent Wsm dan stijgt het netto-inkomen naar € 1.290 per maand. De bijdragen van het Rijk zijn gedaald naar € 300 per maand. Dit komt doordat Piet minder huurtoeslag ontvangt, zijn zorgtoeslag blijft hetzelfde. De bijdragen van de gemeente komen volledig te vervallen. Piet heeft geen recht meer op de minimaregelingen. Het totale inkomen van Piet is bij een inkomen tot 130 procent Wsm € 1.590 per maand, dit is € 168 (12 procent) meer dan toen hij een bijstandsuitkering had (inkomen tot 100 procent Wsm).

Elk huishouden dat vanuit een bijstandssituatie gaat werken tegen een loon tussen 110 en 130 procent Wsm gaat er in inkomen op vooruit. Echter, geen van deze huishoudens gaat er op dat moment evenredig op vooruit in totaal inkomen. Dit komt omdat de toename van netto-inkomen leidt tot een afname van de bijdrage van het Rijk en de gemeente. Hieronder lichten we per huishoudtype de inkomensposities nader toe.

Alleenstaanden

Alleenstaanden gaan er het meest op vooruit wanneer zij werk aanvaarden. Een alleenstaande die vanuit een bijstandssituatie werk aanvaardt waarbij hij 130 procent van het Wsm verdient, heeft maandelijks 12 procent meer te besteden. Dat is een toename van € 168 per maand. Deze totale inkomensgroei is wel lager dan de groei van 30 procent aan netto-inkomen van 100 procent Wsm naar 130 procent Wsm.

Alleenstaande ouder, 2 kinderen (5 en 8 jaar)

Een alleenstaande ouder met twee jonge kinderen (5 en 8 jaar) gaat er in totaal 10 procent op vooruit wanneer hij/ zij gaat werken tegen een loon gelijk aan 130 procent Wsm. Hij/ zij krijgt nog wel net zoveel aan toeslagen van het Rijk maar verliest het recht op alle minimaregelingen voor kinderen. Een alleenstaande ouder met een inkomen tot 120 procent Wsm kan daarentegen nog wel gebruikmaken van twee minimaregelingen van de gemeente (korting op de collectieve zorgverzekering en de meedoenpremie voor schoolgaande kinderen).

Alleenstaande ouder, 2 kinderen (13 en 15 jaar)

Een alleenstaande ouder met twee oudere kinderen (13 en 15 jaar) gaat er in totaal 9 procent op vooruit wanneer hij/ zij gaat werken tegen een loon gelijk aan 130 procent Wsm. Hij/ zij krijgt nog wel net zoveel aan toeslagen van het Rijk maar verliest het recht op alle minimaregelingen voor kinderen. Een alleenstaande ouder met een inkomen tot 120 procent Wsm kan daarentegen nog wel gebruikmaken van twee minimaregelingen van de gemeente (korting op de collectieve zorgverzekering en de meedoenpremie voor schoolgaande kinderen).

Meerpersoons zonder kinderen

Het totale inkomen van een meerpersoonshuishouden zonder kinderen stijgt met 4 procent (€ 90) als een van beide partners gaat werken tegen een loon gelijk aan 130 procent Wsm. Het totale inkomen bij 130 procent is wel lager dan bij een loon gelijk aan 120 procent Wsm, in dat geval is het totaal inkomen namelijk € 49 per maand hoger. Dat komt door het wegvallen van het recht op minimaregelingen en omdat de bijdrage van het Rijk bij meerpersoonshuishoudens vrij snel daalt bij een hoger inkomen. Een meerpersoonshuishouden met een bijstandsuitkering ontvangt maandelijks € 456 aan landelijke toeslagen en dit daalt naar € 283 bij een huishoudinkomen gelijk aan 130 procent Wsm.

Meerpersoons met twee kinderen (5 en 8 jaar)

Als een van beide partners gaat werken tegen een loon gelijk aan 130 procent Wsm heeft het huishouden minder inkomen dan als één van beide partners gaat werken tegen een loon gelijk aan 120 procent Wsm. Dit komt omdat een hoger inkomen leidt tot een lager bedrag aan landelijke toeslagen en omdat het recht op gemeentelijke minimaregelingen dan vervalt. Meerpersoonshuishoudens met twee kinderen gaan er netto € 55 (oftewel 2 procent) op vooruit wanneer één van beide partners vanuit een bijstandssituatie gaat werken tegen een loon van 130 procent Wsm. Het huishouden ontvangt dan maandelijks € 173 minder aan landelijke toeslagen en € 197 aan gemeentelijke regelingen. Bij een inkomen gelijk aan 120 procent Wsm is de stijging van het totaal inkomen netto € 157, oftewel 7 procent, in vergelijking met een bijstandsuitkering.

Meerpersoons met twee kinderen (13 en 15 jaar)

Ook dit huishouden heeft minder inkomen als een van beide partners gaat werken tegen een loon gelijk aan 130 procent Wsm dan wanneer één van beide partners gaat werken tegen een loon gelijk aan 120 procent Wsm. Bij een loon gelijk aan 110 procent is de stijging van het totaal inkomen € 97, bij een loon gelijk aan 120 procent is dat € 158 en bij een loon gelijk aan 130 procent Wsm is de stijging van het totaal inkomen ten opzichte van een bijstandssituatie € 41. Het huishouden ontvangt dan maandelijks € 172 minder aan landelijke toeslagen en € 212 aan gemeentelijke regelingen dan bij een bijstandsuitkering.

4. Conclusies

In het afsluitende hoofdstuk beantwoorden we de centrale onderzoeksvraag en zetten we de belangrijkste conclusies op een rij.

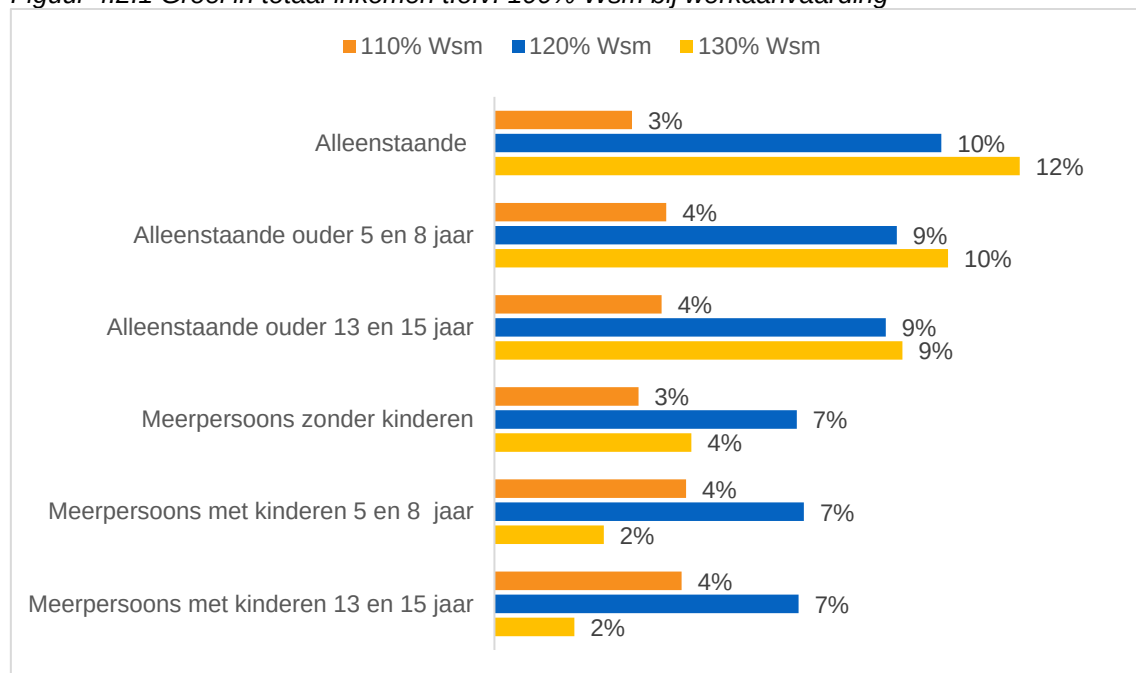
4.1. Beantwoording centrale onderzoeksvraag

Leidt een stapeling van het gebruik van diverse regelingen tot een armoedeval, indien de betreffende burger betaald werk aanvaardt?

Werken loont: wanneer huishoudens vanuit een bijstandssituatie gaan werken tegen een loon gelijk aan 110, 120 of 130 procent⁸ Wsm, gaan zij er in totaal inkomen op vooruit, maar: niet evenredig. Dit komt omdat het verwerven van extra inkomen invloed heeft op de hoogte van de huur- en zorgtoeslag en op het (verliezen van het) recht op gemeentelijke minimaregelingen. Vooral bij meerpersoonshuishoudens daalt het bedrag dat zij aan landelijke toeslagen kunnen ontvangen bij extra inkomen snel.

De volgende figuur geeft aan in hoeverre een huishouden er *in totaal* (dus inclusief alle toeslagen en regelingen) op vooruit gaat als iemand in het huishouden gaat werken vanuit een bijstandssituatie.

Figuur 4.2.1 Groei in totaal inkomen t.o.v. 100% Wsm bij werkaanvaarding

Alleenstaanden gaan er het meest op vooruit na werkaanvaarding (12 procent bij een loon gelijk aan 130 procent Wsm). Bij meerpersoonshuishoudens (met en zonder kinderen) zien we dat ze bij een loon gelijk aan 120 procent Wsm meer aan totaal inkomen hebben dan bij een loon gelijk aan 130 procent Wsm.

Bij een inkomen hoger dan 120 procent Wsm hebben minima in Assen geen recht meer op gemeentelijke minimaregelingen en bij meerpersoonshuishoudens loopt het bedragen aan landelijke toeslagen daarbij ook terug. Dat zien we terug in het inkomen: meerpersoonshuishoudens hebben minder inkomen bij 130 procent dan bij 120 procent. Bij de andere huishoudtypes stijgt het totaal inkomen wel, indien ze meer gaan verdienen. Alle huishoudtypes gaan er op vooruit wanneer huishoudens van 100 procent naar een inkomen van 110, 120 of 130 gaan. Werken loont dus. Met de aantekening dat voor de meerpersoonshuishoudens geldt dat wanneer hun inkomen van 120 procent naar 130 procent

⁸ De bedragen staan in bijlage 1 met de inkomenstabellen.

stijgt, ze erop achteruit gaan. En bij die groep zou de prikkel om te gaan werken minder zijn dan bij de andere huishoudtypes.

4.2. Gemeentelijk minimabeleid Assen heeft effect

Het minimabeleid van de gemeente Assen heeft op verschillende manieren effect op minimahuishoudens. Zoals uit de inkomenseffectrapportage blijkt, kunnen alleenstaanden, meerpersoonshuishoudens zonder kinderen en met jonge kinderen tot 12 jaar door gebruik te maken van de gemeentelijke regelingen maandelijks rondkomen. Met als kanttekening dat ze dan wel van alle regelingen gebruik moeten maken. Meerpersoonshuishoudens zonder kinderen hebben (ondanks de gemeentelijke regelingen) het minst te besteden. AOW-gerechtigden zonder zorgvraag houden maandelijks een aanzienlijk bedrag aan geld over om vrij te besteden dan niet AOW-gerechtigden. Daarnaast valt op dat alleenstaande ouders meer geld vrij te besteden hebben dan meerpersoonshuishoudens met kinderen. Wanneer we een vergelijking maken met andere gemeenten dan zien we dat de gemeentelijke regelingen ervoor zorgen dat er net iets meer bestedingsruimte is voor de minimahuishoudens en dan vooral de huishoudens met kinderen.

Een tweede belangrijk effect van het minimabeleid is participatie. Door gebruik te maken van de meedoen regelingen en aanvullend het Kindpakket⁹ hebben minima-kinderen de mogelijkheid deel te nemen aan culturele, sportieve en educatieve activiteiten. Hierdoor krijgen kinderen uit minimahuishoudens dezelfde kansen als alle andere kinderen. Voor de huishoudens die geen kinderen hebben is de mogelijkheid er niet. Deze groep is de grootste doelgroep onder de minima; 70 procent van de minima tot 120 procent is een huishouden zonder kinderen.

Een derde effect is uitstroom uit de bijstand. De meedoenpremie re-integratie is hier een goed instrument voor. Het is een financiële prikkel om te gaan werken en zorgt voor een tijdelijk overbrugging van het feit dat sommige gemeentelijke regelingen wegvallen.

4.3. Bereik regelingen is goed

Het bereik van de regelingen in Assen is goed, zeker ook in vergelijking met andere gemeenten. Maar nog niet iedereen maakt gebruik van de regelingen. Dit heeft vaak te maken met de informatievoorziening en met de aanvraagprocedure van regelingen. Uit landelijk onderzoek van KWIZ blijkt dat inwoners niet op de hoogte zijn van de regelingen en het aanvragen van regelingen ingewikkeld vinden.

Daarnaast kan de gemeente investeren in:

- Een overzichtelijke website met informatie over de regelingen;
- Vereenvoudigen aanvraagprocedures, met bijvoorbeeld een eenmalige gegevens uitvraag voor alle regelingen, het gebruik onder de huishoudens met bijstand zal dan zeker toenemen. Waar mogelijk de bijdragen automatisch toekennen;
- Zichtbaarheid van informatie op andere plekken zoals scholen, verenigingen en buurthuizen. Plekken waar (minima)huishoudens vaak komen en dus een vindplaats voor informatie kunnen zijn;
- Informatie ook op papier (en niet alleen digitaal) verspreiden. Denk bijvoorbeeld aan een huis-aan-huis blad of een folder die verspreid wordt.

4.4. Aanvullende Meedoen regeling voor huishoudens zonder kinderen

Het armoedebeleid heeft naast een financiële prikkel ook effect op de participatie voor minima. In Assen is er een Meedoenregeling voor huishoudens met kinderen en kunnen zij gebruik maken van het Jeugdsport en cultuurfonds. In hoofdstuk 1 hebben we gezien dat 70 procent van de huishoudens geen kinderen heeft. Ook voor deze groep zou het goed zijn een Meedoen regeling in te voeren, zodat zij makkelijker kunnen participeren.

⁹ Het Kindpakket maakte geen onderdeel uit van dit onderzoek.

Bijlage 1. Inkomenseffect tabellen

In deze bijlage staan de inkomenseffect tabellen. De tabellen geven een overzicht van de maandelijkse inkomsten en uitgaven per type huishouden, bij gebruikmaking van alle landelijke en lokale regelingen. De bedragen die horen bij de huishoudelijke uitgaven en reserveringsuitgaven zijn afkomstig van het Nibud.

Tabel B1.1 Alleenstaande zonder kinderen, niet AOW-gerechtigd.

Categorie	100% Wsm	110% Wsm	120% Wsm	130% Wsm	>3 jaar 100% Wsm
Inkomsten					
Netto inkomen excl. vakantietoeslag	945	1.010	1.102	1.194	945
Vakantietoeslag	47	81	88	96	47
Heffingskortingen	0	0	0	0	0
Huurtoeslag	236	236	236	206	236
Zorgtoeslag	94	94	94	94	94
Kinderbijslag	0	0	0	0	0
Kindgebonden budget	0	0	0	0	0
Kinderopvangtoeslag	0	0	0	0	0
Meedoenpremie schoolgaande kinderen	0	0	0	0	0
Meedoenpremie re-integratie	17	0	0	0	0
Witgoedregeling	0	0	0	0	0
Individuele inkomensvoet	0	0	0	0	40
Totaal inkomsten	1.339	1.421	1.520	1.590	1.362
Vaste lasten					
Huur	485	485	485	485	485
Gas, water, elektra	85	85	85	85	85
Telefoon, internet en kabel	64	64	64	64	64
Gemeentelijke heffingen	0	38	38	38	0
Collectieve zorgverzekering	140	140	140	152	140
Overige verzekeringen	20	20	20	20	20
Schoolkosten/ouderbijdrage/buitenschoolse opvang	0	0	0	0	0
Vervoer	14	14	14	14	14
Totaal vaste lasten/verzekeringen	809	847	847	859	809
Reserveringsuitgaven	165	165	165	197	165
Huishoudelijke uitgaven	238	238	238	238	238
Totaal uitgaven	1.212	1.250	1.250	1.294	1.212
Blijft over voor vrije bestedingen	127	171	270	296	150
Vrije bestedingen	122	187	187	187	122
Restant na vrije bestedingen	5	-16	83	109	28

Voorbeeld Casus tabel B1.1

Inkomen 100 procent Wsm

Jan is alleenstaand en heeft een netto inkomen van € 992 per maand (100 procent Wsm), dit is inclusief vakantietoeslag. Hij heeft daarbij recht op zorgtoeslag en huurtoeslag van het Rijk, dit is per maand € 330. Daarnaast krijgt hij de Meedoenpremie van de gemeente van €17 per maand. Als Piet langdurig op het minimum zit dan krijgt hij geen Meedoenpremie maar wel de individuele inkomenstoeslag.

Uitgaven

Bij een inkomen van 100 procent Wsm heeft Piet minder uitgaven dan bij een hoger inkomen omdat hij geen gemeentelijke belastingen hoeft te betalen en korting krijgt op de premie voor de zorgverzekering. Daarnaast heeft Piet reserveringsuitgaven en huishoudelijke uitgaven. In totaal heeft Piet € 1.212 per maand nodig voor al zijn uitgaven.

Vrije bestedingen

Piet houdt dan nog € 127 per maand over om zijn reiskosten naar zijn ouders te betalen en het lidmaatschap van de voetbalvereniging. Piet houdt dan nog € 5 over. Wanneer Piet langer dan 3 jaar op het minimum zit houdt hij iets meer over; € 28.

110 procent Wsm

Als Piet werk krijgt tegen een inkomen tot 110 procent Wsm, dan stijgt zijn netto-inkomen. Hij houdt recht op hetzelfde bedrag aan huurtoeslag en zorgtoeslag. Het recht op minimaregelingen komt deels te vervallen. Piet heeft alleen nog recht op de korting op de zorgverzekering. Na alle uitgaven heeft Piet niet genoeg geld over om zijn reiskosten naar zijn ouders en werk te kunnen betalen en kan hij zijn lidmaatschap van de voetbalvereniging ook niet meer bekostigen. Hij zal deze vrije bestedingen waarschijnlijk dan ook niet allemaal (kunnen) doen.

Wanneer Piet tegen een inkomen heeft van 120 procent Wsm gaat werken, stijgt zijn netto-inkomen inclusief vakantiegeld. Hij houdt nog steeds hetzelfde recht op huurtoeslag en zorgtoeslag en de korting op de zorgverzekering. Na alle uitgaven heeft Piet € 83 over.

Tot slot als Piet gaat werken tegen een inkomen van 130 procent Wsm dan stijgt het netto-inkomen. Piet krijgt minder huurtoeslag, maar zijn zorgtoeslag blijft hetzelfde. De bijdrage van de gemeente komen volledig te vervallen. Na alle vaste lasten en reserveringsuitgaven houdt Piet maandelijks nog € 109 over.

Tabel B1.2 Alleenstaande ouder, niet AOW-gerechtigd, 2 kinderen (5 en 8 jaar)

Categorie	100% Wsm	110% Wsm	120% Wsm	130% Wsm	>3 jaar 100% Wsm
Inkomsten					
Netto inkomen	945	1.010	1.102	1.194	945
Vakantietoeslag	47	81	88	96	47
Heffingskortingen	0	50	53	55	0
Huurtoeslag	280	280	280	280	280
Zorgtoeslag	94	94	94	94	94
Kinderbijslag	163	163	163	163	163
Kindgebonden budget	435	435	435	435	435
Kinderopvangtoeslag	0	525	525	525	0
Meedoenpremie schoolgaande kinderen	35	35	35	0	35
Meedoenpremie re-integratie	17	0	0	0	0
Witgoedregeling	0	0	0	0	0
Individuele inkomstenstoelag	0	0	0	0	48
Totaal inkomsten	2.015	2.673	2.775	2.842	2.047
Vaste lasten					
Huur	552	552	552	552	552
Gas, water, elektra	169	169	169	169	169
Telefoon, internet en kabel	64	64	64	64	64
Gemeentelijke heffingen	0	57	57	57	0
Collectieve zorgverzekering	140	140	140	152	140
Overige verzekeringen	22	22	22	22	22
Schoolkosten/ouderbijdrage/ buitenschoolse opvang	3	563	563	563	3
Vervoer	36	36	36	36	36
Totaal vaste lasten/verzekeringen	987	1.603	1.603	1.615	987
Reserveringsuitgaven	242	242	242	274	242
Huishoudelijke uitgaven	353	353	353	353	353
Totaal uitgaven	1.582	2.198	2.198	2.242	1.582
Blijft over voor vrije bestedingen	434	475	577	599	465
Vrije bestedingen	212	278	278	278	212
Restant na vrije bestedingen	222	197	299	321	253

Tabel B1.3 Alleenstaande ouder, niet AOW-gerechtigd, 2 kinderen (13 en 15 jaar)

Categorie	100% Wsm	110% Wsm	120% Wsm	130% Wsm	>3 jaar 100% Wsm
Inkomsten					
Netto inkomen	945	1.010	1.102	1.194	945
Vakantietoeslag	47	81	88	96	47
Heffingskortingen	0	0	0	0	0
Huurtoeslag	280	280	280	280	280
Zorgtoeslag	94	94	94	94	94
Kinderbijslag	191	191	191	191	191
Kindgebonden budget	475	475	475	475	475
Kinderopvangtoeslag	0	0	0	0	0
Meedoenpremie schoolgaande kinderen	50	50	50	0	50
Meedoenpremie re-integratie	17	0	0	0	0
Witgoedregeling	0	0	0	0	0
Individuele inkomenstoelag	0	0	0	0	48
Totaal inkomsten	2.099	2.182	2.281	2.330	2.130
Vaste lasten					
Huur	552	552	552	552	552
Gas, water, elektra	169	169	169	169	169
Telefoon, internet en kabel	64	64	64	64	64
Gemeentelijke heffingen	0	57	57	57	0
Collectieve zorgverzekering	140	140	140	152	140
Overige verzekeringen	22	22	22	22	22
Schoolkosten/ouderbijdrage/ buitenschoolse opvang	72	72	72	72	72
Vervoer	42	42	42	42	42
Totaal vaste lasten/verzekeringen	1.062	1.119	1.119	1.130	1.062
Reserveringsuitgaven	296	296	296	328	296
Huishoudelijke uitgaven	528	528	528	528	528
Totaal uitgaven	1.886	1.942	1.942	1.986	1.886
Blijft over voor vrije bestedingen	214	239	338	344	245
Vrije bestedingen	276	341	341	341	276
Restant na vrije bestedingen	-62	-102	-3	3	-31

Tabel B1.4 Meerpersoonshuishoudens zonder kinderen, niet AOW-gerechtigd

Categorie	100% Wsm	110% Wsm	120% Wsm	130% Wsm	>3 jaar 100% Wsm
Inkomsten					
Netto inkomen	1.350	1.443	1.574	1.706	1.350
Vakantietoeslag	67	115	126	136	67
Heffingskortingen	0	0	0	0	0
Huurtoeslag	280	278	236	170	280
Zorgtoeslag	176	176	149	113	176
Kinderbijslag	0	0	0	0	0
Kindgebonden budget	0	0	0	0	0
Kinderopvangtoeslag	0	0	0	0	0
Meedoenpremie schoolgaande kinderen	0	0	0	0	0
Meedoenpremie re-integratie	17	0	0	0	0
Witgoedregeling	0	0	0	0	0
Individuele inkomensvoet	0	0	0	0	52
Totaal inkomsten	1.890	2.013	2.085	2.125	1.925
Vaste lasten					
Huur	552	552	552	552	552
Gas, water, elektra	130	130	130	130	130
Telefoon, internet en kabel	64	64	64	64	64
Gemeentelijke heffingen	0	57	57	57	0
Collectieve zorgverzekering	281	281	281	305	281
Overige verzekeringen	28	28	28	28	28
Schoolkosten/ouderbijdrage/ buitenschoolse opvang	0	0	0	0	0
Vervoer	28	28	28	28	28
Totaal vaste lasten/verzekeringen	1.083	1.140	1.140	1.163	1.083
Reserveringsuitgaven	246	246	246	310	246
Huishoudelijke uitgaven	429	429	429	429	429
Totaal uitgaven	1.758	1.814	1.814	1.902	1.758
Blijft over voor vrije bestedingen	132	198	271	223	168
Vrije bestedingen	182	248	248	248	182
Restant na vrije bestedingen	-50	-50	23	-25	-14

Tabel B1.5 Meerpersoonshuishouden, niet AOW-gerechtigd, 2 kinderen (5 en 8 jaar)

Categorie	100% Wsm	110% Wsm	120% Wsm	130% Wsm	>3 jaar 100% Wsm
Inkomsten					
Netto inkomen	1.350	1.443	1.574	1.706	1.350
Vakantietoeslag	67	115	126	136	67
Heffingskortingen	0	32	32	32	0
Huurtoeslag	280	278	236	170	280
Zorgtoeslag	176	176	149	113	176
Kinderbijslag	163	163	163	163	163
Kindgebonden budget	177	176	163	145	177
Kinderopvangtoeslag	0	0	0	0	0
Meedoenpremie schoolgaande kinderen	35	35	35	0	35
Meedoenpremie re-integratie	17	0	0	0	0
Witgoedregeling	0	0	0	0	0
Individuele inkomensvoet	0	0	0	0	52
Totaal inkomsten	2.264	2.418	2.478	2.465	2.300
Vaste lasten					
Huur	552	552	552	552	552
Gas, water, elektra	203	203	203	203	203
Telefoon, internet en kabel	64	64	64	64	64
Gemeentelijke heffingen	0	57	57	57	0
Collectieve zorgverzekering	281	281	281	305	281
Overige verzekeringen	29	29	29	29	29
Schoolkosten/ouderbijdrage/ buitenschoolse opvang	3	3	3	3	3
Vervoer	50	50	50	50	50
Totaal vaste lasten/verzekeringen	1.182	1.239	1.239	1.262	1.182
Reserveringsuitgaven	319	319	319	383	319
Huishoudelijke uitgaven	473	473	473	473	473
Totaal uitgaven	1.974	2.031	2.031	2.118	1.974
Blijft over voor vrije bestedingen	291	388	448	346	326
Vrije bestedingen	273	339	339	339	273
Restant na vrije bestedingen	18	49	109	7	53

Tabel B1.6 Meerpersoonshuishouden, niet AOW-gerechtigd, 2 kinderen (13 en 15 jaar)

Categorie	100% Wsm	110% Wsm	120% Wsm	130% Wsm	>3 jaar 100% Wsm
Inkomsten					
Netto inkomen	1.350	1.443	1.574	1.706	1.350
Vakantietoeslag	67	115	126	136	67
Heffingskortingen	0	0	0	0	0
Huurtoeslag	280	278	236	170	280
Zorgtoeslag	176	176	149	113	176
Kinderbijslag	191	191	191	191	191
Kindgebonden budget	216	215	203	185	216
Kinderopvangtoeslag	0	0	0	0	0
Meedoenpremie schoolgaande kinderen	50	50	50	0	50
Meedoenpremie re-integratie	17	0	0	0	0
Witgoedregeling	0	0	0	0	0
Individuele inkomensvoet	0	0	0	0	42
Totaal inkomsten	2.347	2.469	2.530	2.502	2.372
Vaste lasten					
Huur	552	552	552	552	552
Gas, water, elektra	203	203	203	203	203
Telefoon, internet en kabel	64	64	64	64	64
Gemeentelijke heffingen	0	57	57	57	0
Collectieve zorgverzekering	281	281	281	305	281
Overige verzekeringen	29	29	29	29	29
Schoolkosten/ouderbijdrage/ buitenschoolse opvang	72	72	72	72	72
Vervoer	56	56	56	56	56
Totaal vaste lasten/verzekeringen	1.257	1.314	1.314	1.338	1.257
Reserveringsuitgaven	373	373	373	437	373
Huishoudelijke uitgaven	628	628	628	628	628
Totaal uitgaven	2.258	2.315	2.315	2.403	2.258
Blijft over voor vrije bestedingen	89	155	215	99	114
Vrije bestedingen	335	401	401	401	335
Restant na vrije bestedingen	-246	-246	-186	-302	-221

Tabel B1.7 Alleenstaande, AOW-gerechtigd

Categorie	100% Wsm	110% Wsm	120% Wsm	130% Wsm	>3 jaar 100% Wsm
Inkomsten					
Netto inkomen	1.062	1.136	1.239	1.342	1.062
Vakantietoeslag	53	91	99	107	53
Heffingskortingen	0	0	0	0	0
Huurtoeslag	238	238	238	236	238
Zorgtoeslag	94	94	94	94	94
Kinderbijslag	0	0	0	0	0
Kindgebonden budget	0	0	0	0	0
Kinderopvangtoeslag	0	0	0	0	0
Meedoenpremie schoolgaande kinderen	0	0	0	0	0
Meedoenpremie re-integratie	0	0	0	0	0
Witgoedregeling	0	0	0	0	11
Individuele inkomstenstoelag	0	0	0	0	0
Totaal inkomsten	1.447	1.559	1.670	1.780	1.458
Vaste lasten					
Huur	485	485	485	485	485
Gas, water, elektra	104	104	104	104	104
Telefoon, internet en kabel	64	64	64	64	64
Gemeentelijke heffingen	0	38	38	38	0
Collectieve zorgverzekering	140	140	140	152	140
Overige verzekeringen	13	13	13	13	13
Schoolkosten/ouderbijdrage/ buitenschoolse opvang	0	0	0	0	0
Vervoer	11	11	11	11	11
Totaal vaste lasten/verzekeringen	818	857	857	868	818
Reserveringsuitgaven	165	165	165	197	165
Huishoudelijke uitgaven	238	238	238	238	238
Totaal uitgaven	1.221	1.260	1.260	1.303	1.221
Blijft over voor vrije bestedingen	226	299	410	476	237
Vrije bestedingen	117	117	117	117	117
Restant na vrije bestedingen	109	182	293	359	120

Tabel B1.8 Meerpersoonshuishouden, AOW-gerechtigd

Categorie	100% Wsm	110% Wsm	120% Wsm	130% Wsm	>3 jaar 100% Wsm
Inkomsten					
Netto inkomen	1.452	1.553	1.694	1.836	1.452
Vakantietoeslag	73	124	136	147	73
Heffingskortingen	0	0	0	0	0
Huurtoeslag	283	283	283	270	283
Zorgtoeslag	176	176	159	139	176
Kinderbijslag	0	0	0	0	0
Kindgebonden budget	0	0	0	0	0
Kinderopvangtoeslag	0	0	0	0	0
Meedoenpremie schoolgaande kinderen	0	0	0	0	0
Meedoenpremie re-integratie	0	0	0	0	0
Witgoedregeling	0	0	0	0	11
Individuele inkomensvoet	0	0	0	0	0
Totaal inkomsten	1.984	2.137	2.272	2.392	1.995
Vaste lasten					
Huur	552	552	552	552	552
Gas, water, elektra	159	159	159	159	159
Telefoon, internet en kabel	64	64	64	64	64
Gemeentelijke heffingen	0	57	57	57	0
Collectieve zorgverzekering	281	281	281	305	281
Overige verzekeringen	15	15	15	15	15
Schoolkosten/ouderbijdrage/ buitenschoolse opvang	0	0	0	0	0
Vervoer	22	22	22	22	22
Totaal vaste lasten/verzekeringen	1.093	1.150	1.150	1.174	1.093
Reserveringsuitgaven	246	246	246	310	246
Huishoudelijke uitgaven	429	429	429	429	429
Totaal uitgaven	1.768	1.825	1.825	1.913	1.768
Blijft over voor vrije bestedingen	216	311	447	479	227
Vrije bestedingen	215	215	215	215	215
Restant na vrije bestedingen	1	96	232	264	12

Tabel B1.9 Alleenstaande, AOW-gerechtigd met zorgvraag

Categorie	100% Wsm	110% Wsm	120% Wsm	130% Wsm	>3 jaar 100% Wsm
Inkomsten					
Netto inkomen	1.062	1.136	1.239	1.342	1.062
Vakantietoeslag	53	91	99	107	53
Heffingskortingen	0	0	0	0	0
Huurtoeslag	238	238	238	236	238
Zorgtoeslag	94	94	94	94	94
Kinderbijslag	0	0	0	0	0
Kindgebonden budget	0	0	0	0	0
Kinderopvangtoeslag	0	0	0	0	0
Meedoenpremie schoolgaande kinderen	0	0	0	0	0
Meedoenpremie re-integratie	0	0	0	0	0
Witgoedregeling	0	0	0	0	11
Individuele inkomensvoet	0	0	0	0	0
Totaal inkomsten	1.447	1.559	1.670	1.780	1.458
Vaste lasten					
Huur	485	485	485	485	485
Gas, water, elektra	104	104	104	104	104
Telefoon, internet en kabel	64	64	64	64	64
Gemeentelijke heffingen	0	38	38	38	0
Collectieve zorgverzekering	140	140	140	152	140
Overige verzekeringen	13	13	13	13	13
Schoolkosten/ouderbijdrage/ buitenschoolse opvang	0	0	0	0	0
Huishoudelijke hulp	74	74	74	74	74
Medicatie	22	22	22	22	22
Eigen bijdrage	0	0	0	7	0
Vervoer	20	20	20	20	20
Totaal vaste lasten/verzekeringen	923	962	962	980	923
Reserveringsuitgaven	236	236	236	268	236
Huishoudelijke uitgaven	238	238	238	238	238
Totaal uitgaven	1.397	1.436	1.436	1.486	1.397
Blijft over voor vrije bestedingen	50	123	234	293	60
Vrije bestedingen	117	117	117	117	117
Restant na vrije bestedingen	-67	6	117	176	-57